

סטודנט דתי לקולנוע לא אהב השימוש שעשיתי פה לפני שבוע במורשתו של יהושע סובול כדי להשתלח בתעשיית הקולנוע הסרוגה // "עוד לא הבנתם?", הוא כותב, "אנחנו לא רוצים לייצג אתכם!" // נדמה לי שדווקא הבנתי

איגרת מנחום

"שלום. שמי נחום אבניאל, תלמיד שנה שניה ב'מעלה'. ברצוני לבטא מספר מחשבות שעלו בי השבת למקרא דבריך ב'מקור ראשון', ואני בטוח שהן משותפות לעוד מספר אנשים.

"יש משהו מעיק מאוד בצורך לייצג כל הזמן את הציונות הדתית, כמו חנוך דאום שהקדיש את אחד מפרקי הספר שלו לאלוקים, ואת הפרק האחר למגזר. גם אנחנו, בבית-ספר שרבים כל כך מרגישים כפטרוניו הרוחניים, צריכים כל הזמן להתנצל על קיומנו או לחילופין להצדיק אותו. כמו ילד להורים פולנים, כל תלמיד בבית הספר נדרש לתת את הדין על כל כתף חשופה, קללה שנפלטה או אג'נדה לא מספיק ימנית-נשכנית של סרטי חבריו.

"ואני שואל: עוד לא הבנתם? אנחנו לא רוצים לייצג אתכם. אנחנו לא מרגישים צורך להתיישר עם האידיאולוגיה או עם אופן שמירת ההלכה שלכם. או בקיצור: אנחנו חלק מכם, אבל לא שייכים לכם.

"אדם חכם אמר לי פעם שהגאולה טמונה בפסוק: 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'. הגאולה, אמר לי אותו אדם, היא כשהבנים מתבוננים אחורה ויודעים מה המסורת ומאיפה באו, ושהאבות, במקום לצקצק ולספוק כפיים, מבינים שהמשיח יבוא בעתיד. שכל צעד בהתפתחות הדורות מקרב אותנו אליו.

"במקום להעמיס כל העת את הציפיות שלכם על כתפינו, מדוע שלא תתבוננו בנו ותנסו להבין מה ההתפתחות שעבר הדור, שעברה התרבות, מה האמת שנמצאת אצלנו? התחושה היא שאנחנו כל הזמן מאכזבים אתכם, אבל זה משום שבמקום להבין את מהלך הגאולה, אתם מנסים לכתוב אותו.

"יש משהו ממש פתטי בלהשוות את תלמידי מעלה ליהושע סובול. לא זו בלבד שסובול הוא כותב משפיע כבר שנים רבות מאוד, לא זו בלבד שאת הביקורת החדה ביותר הוא הפנה כלפי הציבור שלו עצמו (בסרט היפה והעצוב 'אסקימוסים בגליל', המספר על הפיכתו של הקיבוץ לאפר), אלא שסובול הוא כלל לא מדורנו. עברנו דור, אנחנו אחרים. הסתכל על בנו, יהלי סובול. האם הוא עסוק בהטפה שמאלנית?

"זהו דור שונה, עליך להבין, ומעסיקים אותו דברים אחרים. אם יש מישהו אותו אתה צריך להאשים, זהו הרב סבתו, פחות או יותר בן דורו של סובול, שבמקום לכתוב על זכותנו על כל חלקי ארץ ישראל מהפרת עד הנילוס, עוסק בזוטות כמו שכול, אבהות ועלייה. באמת שלא בסדר.

"למה אתה משליך את זה עלינו, בעצם? שב תכתוב מחזה. במקום לומר לאחרים מה עליהם לעשות – איך אומרים ברשתות השיווק? עשה זאת בעצמך.

"רשמתי לעצמי עוד מספר מחשבות, אך כעת נדמה לי שדי בזה. אני רוצה להדגיש שלא מדובר פה במשהו אישי. אני מבקש להעביר, דרכך, את המסר הזה לכלל ציבור המחנכים והאידיאולוגים. והלוואי שדברי יישמעו".

איגרת לנחום

שלום, נחום. משאלתך כבר התגשמה. דבריך נשמעים במלואם. נכתבים, ליתר דיוק. אתה כותב לא רע, אגב. רואים שאתה לומד בבית-ספר מצוין. הייתי מנסה להתקבל אליו אילו הייתי בגילך, אך מטבע הדברים אני בגילי, וכבר לא נראה לי שאוכל להספיק להיות פליני, היצ'קוק, ספילברג או אפילו יוסף סידר.

חרף מגבלה מעציבה זו, אינני מסתפק בהטפות מוסר לך ולחבריך. אני נוהג להתייצב אישית, בתדירות גבוהה יחסית, לשדה המערכה התרבותית הכבדה על עתיד ארצנו. אמנם

טרם כתבתי מחזה או סרט, כי אינני בקיא די הצורך באומנות זו, אבל פה ושם כתבתי איזה מאמר או ספר. זה מה שאני יכול לתרום בכוחותיי הדלים.

לגופו של עניין, נחום: לא ביקשתי שתייצג את הציונות הדתית. אפילו אני, תתפלא, איני מתייעץ מדי שבוע עם הרב דרוקמן או עם זבולון אורלב לפני שאני מתיישב לכתוב בייסורים גדולים את הטור הזה. לפי מיטב ידיעתי, גם חנוך דאום אינו נוהג להעביר את הטורים שלו לאישור מוקדם של מרכז ישיבות בני עקיבא. רק במגזר החרדי יש ועדות משמעת רוחניות. אצלנו במגזר כל יוצר הוא ציפור דרוו, עבד למצפוננו בלבד. איש לא יעמיד אותנו לדין על סטייה רעיונית, כפי שהיה נהוג פעם במחוז הקיבוצים. במחוזות הסרוגים אתה יכול לכתוב סדרה טלוויזיונית שלמה נגד שמירת נגיעה ובכל זאת לקבל עלייה לתורה בפרשת קדושים. תוכל גם לייצר מחזה בעד הסרת כיפות קבוצתית, ולזכות בכתבה אוהדת ב'מקור ראשון'.

את מי אתה כן אמור לייצג? את השקפת עולמך בלבד, את דאגותיך הפרטיות, את חלומותיך האישיים. אם אתה רואה את מצב האומה עין בעין עם יהושע סובול, תכתוב כמו יהושע סובול. אין בעיה. אם אתה קשוב יותר לטרדות הרומנטיות הקטנות שמעסיקות את יהלי סובול, תכתוב כמו יהלי. עובדת לידתו של אדם באזור אידיאולוגי מסוים, אינה מחייבת אותו להיות שגריר שלו כל ימי חייו. מותר לו לשנות את דעותיו בצוק העיתים.

אני רק חושד, נחום, שאתה וחבריך לא שיניתם את דעתכם. "אנחנו חלק מכם", אתה מודה. כלומר, השקפת עולמכם די חופפת את השקפת הוריתם הפולנים מסבסטיה. אתם רק מעדיפים להצניע אותה במסגרת יצירותיכם, ועל כך מחיתי בתוקף.

קשה לי לקנות את טענת האליבי שלך על פער דורות, גם לא את ההסבר המלומד על תפיסות גאולה שונות. יאללה יאללה, היה הרבי מקוצק אומר על כגון דא. מדובר בשאלה של אומץ ושל אחריות, לא בשאלה של גיל. במקום להקדיש לפחות חלק מעשייתכם האומנותית לבעיות השעה, הקמתם תעשייה אדירה של סרטי מקווה, ועכשיו אתם מתפלאים שצופים קשישים כמוני מוחים דמעה במקום למחוא כף.

אני מודה, בערב הקרנת סרטי הביכורים של מחזור תשס"ט היה לי קשה לגלות שסרט הפתיחה עוסק בטייס דכאוני הקופץ מהגג אל מותו. לפני שנתיים, אם אינני טועה, גולת הכותרת של הערב היתה בחור דתי שיוצא מהארון. אין ספק שחשוב לייצר סרטים גם על נושאים כאלה, אבל הייתי מצפה מכם למינון נמוך יותר שלהם. נולדתם לתוך דרמה אדירה על שטחים ושלוש, דת ומדינה, ירושלים או תל-אביב, ובסוף אתם עושים לי סרטי הוא והיא, הוא והוא או אני ואני. אין מספיק סרטים כאלה בתעשיית הקולנוע בשפלה? בפסטיבל קאן?

הבאת את יהלי סובול בתור דוגמה לנטיית בני גילך לברוח מהטפות על רקע אידיאולוגי, ולא שמת לב שדווקא ביום שישי האחרון הוא הכה פתאום על חטא אדישותו. בטור שלו בעיתון 'העיר' כתב סובול ג'וניור בין השאר: "כמו רבים מחברי בני הדור השני לאותה חיה המכונה שמאל ציוני, תוקפים מדי פעם רגשי אשמה. לא חזקים במיוחד, לא ארוכים במיוחד, אבל תוקפים. בעיקר תוקפים אותנו רגשי האשמה כאשר אנחנו נזכרים בהפגנות, הסוערות בחלקן, בהם נכחנו בילדותנו. אז עולה בליבנו השאלה – איך זה קרה? מדוע לא מגיע כבר הנחשול שיסחוף אותנו לרחוב? איך התפוגג לו השמאל הישראלי משל היה איזו חברת תקליטים אנכרוניסטית?"

הימין הדתי, אם נעבור מהמשל לנמשל, לא התפוגג. במקביל למפעלי הבנייה שלו בגב ההר הוא הצטייד בכלים ליצירת חברת תקליטים מתקדמת. בית הספר 'מעלה', למשל. לא נכחתי ליד ערש לידתו, אבל אני זוכר באופן כללי מה תכננו הוריו מולידיו: במקום שאחרים יצלמו אותנו כל הזמן בפורטו רצח, הבה נגדל כאן דור עם מצלמות משלו. הוא לא ייתן עוד לסובול או לחנוך לויין לביים את המציאות כאוות נפשם, אלא יביים אותה בכוחות עצמו.

כמו שהתאוננתי כאן מרה בשבוע שעבר, משהו השתבש בתוכניות. בכל זאת, חלילה לי מלהתיימש. הנה, בתחום הספרות אפשר לזהות ניצני אומץ אצל סופרים צעירים שצמחו במחוזותינו. אמיל עמרוסי, למשל. פגשתי אותה במוצאי שבת בהצגה הנפלאה 'טאטע' של תיאטרון 'נקודה טובה' (בכיכובו של אחד מבוגרי מעלה!). היא סיפרה שמכרה כבר 20 אלף

עותקים מספרה החדש, 'תריס', המשלב ספרות צרופה עם ניסיון שכנוע בצדקת דרכה. מה
דעתך, נחום, לעשות מזה סרט?
בברכה,
החתום מעלה.
(העתק: הרב חיים סבתו).

(חגי סגל; מתוך מקור ראשון, מוסף דיוקן, י"ד בשבט תש"ע, 29 בינואר 2010)